



LITURGIE DOBY POSTNÍ A VELIKONOČNÍHO TRIDUA

PŘÍPRAVA NA SLAVENÍ VELIKONOC

ZÁKLADNÍ VÝZNAM DOBY POSTNÍ



- Postní doba je zaměřena k přípravě na slavení Velikonoc.
- Liturgie doby postní **připravuje katechumeny**, jejich postupným uváděním do křesťanského života, **i věřící**, a to **připomínáním křtu** a **pokáním**, na slavení velikonočního tajemství.
- V postní době **věřící naslouchají horlivěji než jindy Božímu slovu** a **věnují se modlitbě**. Tak se pro ně postní doba stává přípravou na slavení velikonočního tajemství, a to jednak zvláště **připomínáním křtu** nebo přípravou na jeho přijetí, **jednak pokáním**.
- **Pokání postní doby nemá být jen vnitřní a individuální, ale také zevní a společenské**.
- Doba postní trvá od Popeleční středy až do začátku mše na památku Večeře Páně na Zelený čtvrtek.
- **Od začátku postní doby až do velikonoční vigilie se neříká Aleluja**.
- Má celkem šest nedělí, z toho šestou nedělí začíná Svatý týden, říká se jí "Květná (pašijová) neděle".
- **Svatý týden je zaměřen na Kristovo utrpení po jeho mesiánském vjezdu do Jeruzaléma.**

PRAKTICKÉ INFORMACE

- Používá se **fialová liturgická barva**. O čtvrté neděli postní se může použít růžová barva (IGMR, č. 346).
- Je zakázáno zdobit oltář květinami s výjimkou 4. neděle postní, slavností a svátků (IGMR, č. 305).
- **Hra na varhany** a jiné hudební nástroje je možná **pouze jako podpora zpěvu**; s výjimkou 4. neděle postní, slavností a svátků (IGMR, č. 313).
- **Zpěv aleluja před evangeliem ve mši se vynechává** a nahrazuje se veršem před evangeliem z lekcionáře nebo traktem z Graduale romanum. Aleluja z úvodu jednotlivých hodin se také vynechává (IGMR, č. 62; IGLH, č. 41).
- O nedělích (nikoli ale o svátcích a slavnostech) se **vynechává ve mši Gloria in excelsis** a v oficiu Te Deum (IGMR, č. 53; IGLH, č. 68).
- Součástí mešního formuláře je **modlitba nad lidem**, která je o nedělích a na popeleční středu závazná.
- Nesmí se použít mešní formuláře pro votivní mše. O nedělích se nemůže použít ani mešní formulář za zemřelé nebo pro mše spojené s různými obřady - výjimkou jsou 3., 4. a 5. neděle postní, kdy je možné použít formuláře "Při skrutiniích" (IGMR, č. 372-375 a 380).
- **V době postní není žádná památka** - nezávazné památky je možné slavit ve všední dny pouze jako tzv. připomínky
- Svátky a slavnosti, které by připadly na všední den mimo Svatý týden, se slaví jako obvykle. Svátky připadající na neděle se ruší; **slavnosti se posunou na nejbližší volný den.**



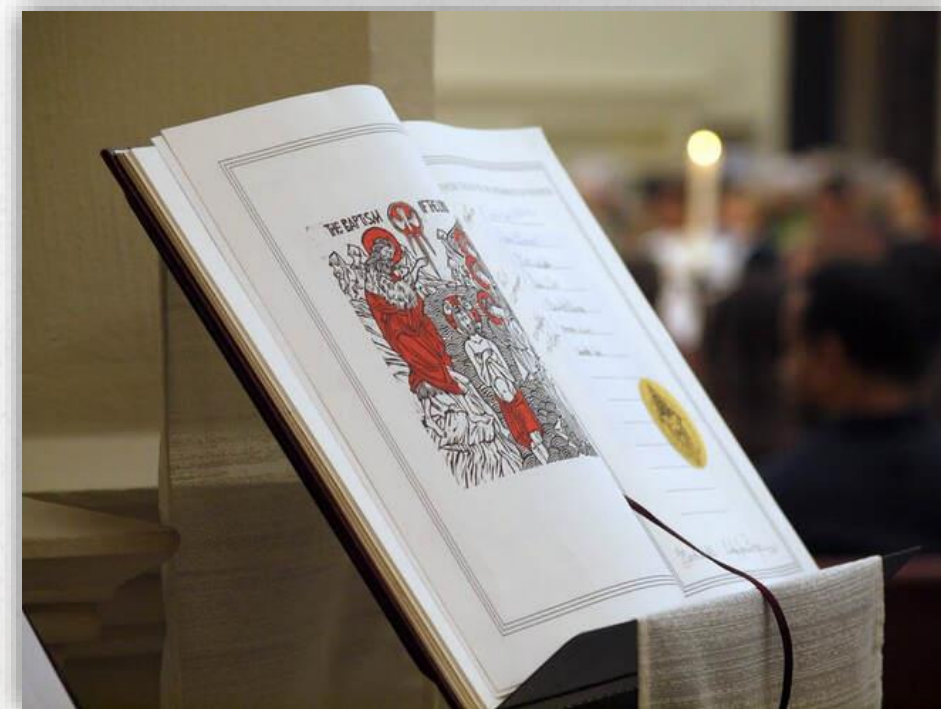
POSTNÍ DOBA JAKO VYVRCHOLENÍ KATECHUMENÁTU

- **První neděli postní – obřad zařazení mezi čekatele křtu** (obřad tzv. „vyvolení“ či „zapsání jména“).
- Katechumen se neúčastní celého slavení eucharistie (pokud nemůže odejít, dbá se na to, aby nevykonával žádnou liturgickou službu).
- **Během doby se konání tzv. skrutinia a svěření pokladů církve**
 - **Skrutinia – (tzv. malé exorcismy – modlitby nad čekatelem křtu)**
 - Jejich záměrem je očišťovat mysl i srdce katechumenů, posilovat je proti pokušení, pomáhat jim, *aby uzrál jejich správný úmysl přijmout křest*, povzbuzovat je, aby celým nitrem lnuli ke Kristu a ještě rozhodněji pokračovali ve snaze milovat Boha.
 - Konají se na 3., 4. a 5. neděli postní (evangelia Ježíš a samařská žena, Uzdravení slepého od narození a Vzkříšení Lazara).
 - **Předání pokladů církve**
 - **Svěření symbola (formulované vyznání víry)** – v době někdy po prvních skrutiniích. Čekatel se ho naučí nazpaměť a poté jej veřejně složí.
 - **Svěření Modlitby Páně** – modlitba vlastní těm, kdo na křtu přijmou Ducha Božího synovství.



POSTNÍ DOBA JAKO VYVRCHOLENÍ KATECHUMENÁTU

- **Bezprostřední příprav na křest** – čekatelé na křest se mohou shromáždit na Bílou sobotu, aby se připravili na přijetí svátostí. Mohou se konat tyto (nebo jen některé) obřady:
 - **Složení vyznání víry** (*veřejné vyznání apoštolského nebo nycejsko-cařihradského creda*)
 - **Obřad Efatha (Efeta)** – vyjadřuje nutnost Boží milosti k přijetí Božího slova a ke spáse
(*Otevři se: k chvále a slávě Boží vyznávej víru, kterou jsi přijal.*)
 - **Volba křesťanského jména**
(*Od nynějška se budeš jmenovat **N.***)
 - **Mazání olejem** – jde o mazání olejem katechumenů
(*místo toho, aby se jej pak užilo během křestního obřadu velikonoční vigilie*)
 - Dospělý se maže olejem na obou rukou.



STŘÍPKY Z HISTORIE

- Postní praxe před Velikonocemi byla značně různorodá.
- Nejstarším stadiem bylo zřejmě **období tří týdnů**
(jak dokládá i historik Sokrates)
 - Tři týdny se kdysi na své Velikonoce připravovali také Židé. O této nejstarší vrstvě by *svědčila souvislá četba Janova evangelia v postní všední dny i existence neděle Laetare*, postního oddechu umístěného na původní začátek období.
- Druhým stadiem bylo **prodloužení postu na čtyřicet dní**, inspirované biblicky postem Mojžíše, Eliáše i samotného Krista.
 - Období začínalo nejprve na 1. neděli postní, ale později se v Římě posunulo na popeleční středu (aby se dosáhlo čísla čtyřicet, neboť neděle se do postních dní nezapočítávaly).
 - Na Východě dokonce o další dva týdny dopředu (neboť se nezapočítávaly ani soboty).



ŘÍMSKÉ STACIONÁLNÍ BOHOSLUŽBY



- Napodobením praxe z Jeruzaléma, kde se *vybrané bohoslužby slavily na místech konkrétních událostí z Ježíšova života*, byla také do Říma zavedena skutečnost **stacionálních bohoslužeb**
- Věřící se shromáždili v jednom konkrétním kostele ve městě, který nějak odkazoval na slavenou památku (např. Vánoce v bazilice Panny Marie, Velký pátek v bazilice sv. Kříže, atd). Tyto bohoslužby se nejdříve konaly pouze ve staré dny "stata" (v postní dny středu a pátek); později k nim přibylo také pondělí a ještě později úterý.
- Protože byly spojené se dny pokání, často těmto bohoslužbám předcházelo kající procesí. Věřící se shromáždili v jiném blízkém kostele a po té společně putovali za zpěvu litanií do kostela stacionální bohoslužby.
- **Dodnes se tradice stacionálních bohoslužeb udržela pouze na popeleční středu:** papež slouží mši svatou v bazilice sv. Sabiny na Aventinu.

KATECHUMENÁLNÍ A KAJÍCÍ PRAXE V RANÉM STŘEDOVĚKU

- **Gelasiánský sakramentář** – jedna z nejstarších zachovaných liturgických knih, a má svůj původ v římské liturgii, kterou ovšem kontaminuje zvyklostmi a modlitbami z Galie, dnešní Francie.
- Sakramentář dokazuje, že se během postní doby konala **příprava na křest i veřejné smíření kajícíchů**.
 - Z praktického hlediska se **obřady skrutinií zkracovaly do jednoho týdne** - "zápis do katechumenátu" tak začínal na místo první neděle postní až v pondělí po třetí neděli postní a jednotlivá skrutinia i předání pokladů církve se odehrálo ve zkráceném čase. Později bylo vše shrnuto do jediného obřadu konaného v jeden den.
 - **Kajícíci byli biskupem přijati na popeleční středu ráno** a bylo jim veřejně uloženo pokání, které měli vykonat během postní doby. **Při ranní mši svaté na Zelený čtvrtek** byli tito kajícíci přijati zpět do společenství církve a ke svatému přijímání.



VELIKONOČNÍ TRIDUUM

- Největší tajemství vykoupení lidstva slaví církve každoročně od večerní mše na památku **Večeře Páně na Zelený čtvrtek až do nešpor neděle Zmrtvýchvstání Páně**. Toto časové rozmezí se vhodně nazývá triduum ukřižovaného, pohřbeného a vzkříšeného Pána.
- Protože dílo vykoupení lidstva a dokonalé oslavy Boha naplnil Kristus především skrze své velikonoční tajemství, jímž svou smrtí naši smrt přemohl a zmrtvýchvstáním obnovil život, vyniká posvátné **velikonoční triduum umučení a zmrtvýchvstání Páně jako vrchol celého liturgického roku**.
- Velikonoční vigilie, noc zmrtvýchvstání Páně, je označována jako "matka všech posvátných vigilií". Církve při ní v bdění očekává a slaví Kristovo vzkříšení.
 - Všechny obřady této posvátné vigilie je proto třeba konat v noci. Ať začínají, až když začala noc, a skončí před nedělním svítáním.



ZELENÝ ČTVRTEK



- Liturgická barva je bílá
- Mši, která se slaví na Zelený čtvrtek, začíná církev velikonoční triduum a chce **připomenout poslední večeři**, při níž Pán Ježíš v noci, kdy byl zrazován, **ukázal všechnu svou lásku do krajnosti** těm, které zachovával ve světě, obětoval Bohu Otci svoje tělo a svou krev pod způsoby chleba a vína, dal je apoštolům k požívání a **přikázal jim a jejich nástupcům v kněžství, aby to konali na jeho památku.**
- Všechna pozornost mysli má být obrácena k tajemstvím, která především se ve mši připomínají; je to ustanovení eucharistie a svátosti kněžství a přikázání Páně o bratrské lásce
- Při chvalozpěvu "Sláva na výsostech Bohu" se podle místního obyčeje rozezvučí zvony a po jeho skončení utichnou až do "Sláva na výsostech Bohu" velikonoční vigilie. V tutéž dobu je přípustné **použít varhan a jiných hudebních nástrojů výhradně jen k doprovázení zpěvu.**
- **Mytí nohou** vybraným mužům, které se podle tradice koná v tento den, naznačuje službu a lásku Kristovu, neboť on přišel, aby sloužil, a ne aby se jemu sloužilo.

ZELENÝ ČTVRTEK

- Po modlitbě po přijímání se seřadí průvod; v jeho čele se nese kříž. Nejsvětější svátost, doprovázena svícemi a kadidlem, se přenáší kostelem na místo, kde bude uchovávána.
- Po mši na památku Večeře Páně je podle místních **možností nějakou dobu adarovat** před Nejsvětější svátostí tam, kde dnes byla slavnostně uložena.
- Po skončení mše se **obnaží oltář**, na němž se celebrouvalo. Je vhodné **zahalit v kostele kříže** červenou nebo fialovou rouškou, nestalo-li se tak již v sobotu před pátou nedělí postní. Před obrazy svatých se nemají rozzíhat světla.



VELKÝ PÁTEK

- Liturgická barva je červená.
- Církev **tento den neslaví eucharistickou obětí**; svaté přijímání se může podávat věřícím jenom při obřadech slavení památky umučení Páně;
- Velký pátek je dnem pokání závazně zachovávaným v celé církvi, a to postem zdrženlivosti a újmy.
- Liturgické slavení památky umučení Páně má svůj původ ve starodávné tradici církve.
 - bohoslužba slova
 - uctívání kříže
 - svaté přijímání
- **Přímluvy** at' se konají podle textu a způsobu, které jsou předávány od pradávna, a to v celém rozsahu úmyslů, protože dobře naznačují všeobecnou moc a sílu Kristova umučení, neboť on visel na kříži za spásu celého světa.



VELKÝ PÁTEK

- **Uctívání kříže** – zvolí se **první nebo druhý způsob**, jak jsou uvedeny v misálu. Tento obřad ať je naplněn vznešeností hodnou tohoto tajemství naší spásy. Výzva pronášená při vyzdvižení kříže i odpověď lidu se mají zpívat a při každém pokleknutí se má zachovávat chvíle úctyplného ticha, zatímco kněz stojí a drží vyzdvihnutý kříž.
- Osobní adorace kříže je **nejvýznamnější částí této liturgické slavnosti**.
- K uctění kříže ať se zpívají antifony, výčitky a hymnus, **aby lyrickým způsobem vyvolaly v paměti události z dějin spásy**.
- Kněz zpívá výzvu k modlitbě Páně a všichni pokračují ve zpěvu. Pozdravení pokoje se nedává.
- Svaté přijímání podle obřadu z misálu. Po přijímání věřících kněz odnese ciborium na připravené místo, mimo hlavní prostor kostela.
- Po obřadu **se oltář obnaží, avšak kříž se čtyřmi svíčkami je ponechán**. V kostele ať se upraví vhodné místo (např. kaple, v níž byla ve čtvrtek uschována eucharistie), tam se může kříž umístit, aby jej věřící mohli uctít a políbit a věnovat se modlitbě a rozjímání.



BÍLÁ SOBOTA



- Liturgická barva je fialová.
- Na Bílou sobotu trvá církev na modlitbách u Kristova hrobu a uvažuje o jeho umučení a smrti, a také o jeho sestoupení mezi mrtvé. Očekává v modlitbě a postu jeho vzkříšení.
- Velmi se doporučuje, aby se slavení modlitby se čtením a ranních chval konalo za účasti lidu.
- Tento den církev zásadně neslaví mši svatou

VELIKONOČNÍ VIGILIE

- Velikonoční vigilie je uspořádána takto:
- po **slavnosti velikonoční svíce** a po **velikonočním chvalozpěvu** (to je první část vigilie – slavnost světla)
- církev svatá **uvažuje o podivuhodných skutcích, které činil Pán Bůh svému lidu od počátku** (druhá část – bohoslužba slova)
- až do doby, kdy **po znovuzrození nových údů ve křtu** (třetí část – křestní obřady)
- je **pozvána ke stolu, který připravil církvi Pán na památku své smrti a vzkříšení**, dokud nepřijde (čtvrtá část – slavení eucharistie).



STAROČESKÉ NÁZVY POSTNÍCH NEDĚLÍ

- 1. černá (snad proto, že ženy odkládaly parádu a nosily černé oděvy?)
 - 2. pražná (snad proto, že chudší polévky, pražené, nahradily masopustní jídla?)
 - 3. kýchavná (snad proto, že je na jaře více nachlazení?)
 - 4. družebná (snad proto, že o neděli laetare se mohla konat zábava?)
 - 5. smrtelná (protože začínaly týdny o utrpení Páně)
 - 6. květná
-